

F=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S2
(Accessed 10 September 2022) (in Ukr.).

5. Zelenko, G.V. (2020). Democratization through convergence: mechanisms of cooperation of the European Union with post-communist countries (on the example of the CEE countries and Ukraine). *Naukovi zapysky [Scientific notes]*, vol. 2(98), pp. 44–75 (in Ukr.).

6. Kostyakova, A.A. (2018). European principles of accounting and financial reporting: accounting innovations. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu [Collection of research papers of the Tavri State Agricultural Technological University]*. Economic Sciences, vol. 2(37), pp. 40–47 (in Ukr.).

7. How accounting is organized in the Czech Republic (2022). URL: <https://migrant.biz.ua/chexiya/biznes-cz/buxgalterskij-oblik-v-chexii.html> (Accessed 12 September 2022) (in Ukr.).

8. Golovina D.V., Karpenko O.V., Plikus I.Y. International convergence of financial reporting. *Sotsial'na ekonomika [Social Economics]*, vol. 63, pp. 83–93 (in Ukr.).

9. Semyon, V.S. (2018). Legal regulation of accounting and reporting in Ukraine and Hungary: a comparative aspect. *Mizhnarodnyj zbirnyk naukovykh prats'. [International Collection of Scientific Works]*, vol. 3(12), pp. 393–406. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/68711/64049.pdf> (Accessed 02 September 2022) (in Ukr.).

10. Golov, S.F. (2012). IFRS in Ukraine: through trial and error. *Bukhholders'kyj oblik i audyt. [Accounting and auditing]*, vol. 3, pp. 3–12 (in Ukr.).

УДК 339.5

JEL Classification: F15, F59

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-3.87.02>

Тетяна Томнюк, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0002-7654-0770>

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄС ТА БРИТАНІЄЮ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Реалії сьогодення, у яких Україна перебуває у війні, обумовили лібералізацію торговельних відносин між Україною та Європою. Це, у свою чергу, визначає виникнення наукового інтересу до дослідження сучасних тенденцій зовнішньоторговельної політики держав.

Мета статті – дослідити сучасні тенденції зовнішньоторговельних відносин між Україною, Європейським Союзом і Великою Британією в контексті реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. **Методологія.** У процесі виконання дослідження використано загальнонаукові теоретичні методи: методи структурно-логічного, концептуального аналізу, синтезу – для здійснення теоретичних узагальнень та висновків про інструменти зовнішньоторговельних відносин між Україною, Європейським Союзом та Великою Британією в процесі реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі; графічний метод – для наочного представлення аналітичного матеріалу щодо досліджуваної теми; індукції та дедукції – при встановленні пріоритетів та обмежень у застосуванні фінансового інструментарію зовнішньоторговельного регулювання. **Результати.** У публікації досліджено особливості реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС; визначено зміни в зовнішньоторговельній політиці між країнами, що обумовлені війною в Україні. **Практичне значення.** Окреслено фактори, які можуть обмежити експортні можливості України, та визначено можливості до мінімізації їх негативного впливу. **Перспективи подальших досліджень** полягають у подальшій комплексній оцінці реалізації зовнішньоторговельної політики між Україною, ЄС та Великою Британією, зокрема щодо застосування обмежуючих інструментів нетарифного регулювання.

Ключові слова: вільна торгівля; Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі; митно-тарифне регулювання; нетарифні інструменти; мито; експорт; імпорт.

Кількість джерел: 8; кількість таблиць: 2.

Tetiana Tomniuk, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-7654-0770>

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of SUTE, Chernivtsi

UKRAINE'S FOREIGN TRADE RELATIONS WITH THE EU AND BRITAIN: PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION UNDER MARTIAL LAW

Summary

The article examines current trends in foreign trade relations between Ukraine, the European Union and Great Britain in the context of the implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement. The publication examines specific features of the Agreement, providing trade facilitation by improving the efficiency of customs procedures

and gradual approximation of Ukrainian legislation, rules and procedures (including standards) to EU law, the abolition of most customs tariffs.

However, the study found that after the entry into force of the Free Trade Agreement in 2016, trade relations between Ukraine and Europe have not become equal. Analysis of the EU and Ukraine's foreign trade turnover indicates a constant disproportion between the volume of exports and imports in favor of the EU. This is due to the continued application of both tariff and non-tariff restrictions on Ukrainian goods.

Changes in the foreign trade policy between the countries caused by the Russian war in Ukraine have been identified. On the one hand, Ukraine needs support in the fight against the aggressor (including economic), and on the other hand, it showed limited opportunities for food exports from Ukraine due to port blockade and disruption of logistics, and Ukraine's significance as a partner in food security both for Europe and the world. This was an accelerating factor in the abolition of customs and tariff restrictions by European countries. Factors that may limit Ukraine's export opportunities (continued use of non-tariff barriers by Europe, logistics problems) are identified, and opportunities to minimize their negative impact are identified.

Keywords: free trade; Deep and Comprehensive Free Trade Agreement; customs and tariff regulation; non-tariff instruments; duty; export; import.

Number of sources – 8, number of tables – 2.

Постановка проблеми. Головними напрямами зовнішньоторговельної політики держави виступають протекціонізм і вільна торгівля. Протекціонізм — це державна політика захисту національного ринку від небажаної іноземної конкуренції через використання інструментів тарифного (мита) та нетарифного регулювання (квотування, ліцензування, «добровільне» обмеження експорту, ембарго, методи прихованого протекціонізму).

Вільна торгівля передбачає обмежене втручання держави в зовнішньоторговельну діяльність. Вільна торгівля (яка також називається *laissez-faire*) – політика, за допомогою якої уряд не дискримінує імпорт і не втручається в експорт. Однак політика вільної торгівлі не обов'язково означає, що країна відмовляється від будь-якого контролю та оподаткування імпорту й експорту. Теоретична аргументація вільної торгівлі базується на аргументі Адама Сміта про те, що поділ праці між країнами веде до

спеціалізації, більшої ефективності та більшого сукупного виробництва. З точки зору окремої країни обмеження торгівлі можуть мати практичні переваги, особливо якщо країна є основним покупцем або продавцем товару. На практиці ж захист місцевих галузей може виявитися вигідним лише для меншості населення та бізнесу.

З середини 20-го століття країни щораз більше знижували тарифні бар'єри та валютні обмеження в міжнародній торгівлі, однак все ж продовжують використовувати нетарифні інструменти в межах протекціоністської політики як засіб підтримки національного товаровиробника.

У рамках Угоди про асоціацію ЄС та України з 1 січня 2016 року набула чинності Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ/ DCFTA). Угода передбачає полегшення торгівлі шляхом підвищення ефективності митних процедур та поступового наближення українського законодавства, правил і процедур (включаючи стандарти) до законодавства ЄС. Щодо торгівлі – Угода передбачає скасування більшості тарифів: для ЄС – 98,1%; для України – 99,1% [1].

Реалії сьогодення, у яких Україна перебуває у війні, обумовили зміни у формуванні торговельних відносин між Україною та Європою. Це, у свою чергу, визначає виникнення наукового інтересу до дослідження сучасних тенденцій зовнішньоторговельної політики держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів торговельних відносин України з ЄС в контексті імплементації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (далі – Угоди) присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців-економістів. Серед останніх публікацій – К. С. Брензович, В. В. Машкара-Чокнадій [2] (проаналізовано ключові моменти реалізації Угоди, досліджено динаміку розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС за 2016–2019 рр.); Л. В.

Власенко [3] (виявлено тенденції структури торгівлі України з країнами Європейського Союзу і перспективи розвитку за допомогою індексу комплементарності); Є. А. Ерфан, М. Т. Заяць [4] (визначено вплив зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво України з країнами ЄС).

Незважаючи на вагомий доробок науковців, зовнішньоторговельні відносини між Україною та ЄС потребують подальшого дослідження, що обумовлено правовими змінами в їх організації, які відбулися в результаті війни України з росією.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою публікації є дослідження сучасних тенденцій зовнішньоторговельних відносин між Україною, Європейським Союзом і Великою Британією у контексті реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Для досягнення мети в роботі вирішено наступні завдання:

- досліджено особливості реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС;
- визначено зміни в зовнішньоторговельній політиці між країнами, що обумовлені війною в Україні;
- окреслено фактори, які можуть обмежити експортні можливості України, та визначено можливості до мінімізації їх негативного впливу.

Виклад основного матеріалу. Підписання Угоди про ПВЗВТ відкрило ринки для товарів і послуг з обох сторін на основі передбачуваних і застосовуваних правил торгівлі. Однак, незважаючи на те, що значну частину тарифів на промислові товари було скасовано, для низки товарних позицій були узгоджені перехідні періоди – поступове скасування мит (табл. 1).

Щодо сільськогосподарських товарів, то імпорتنі мита на більшість таких товарів з України, що імпортуються в ЄС, були знижені до нуля у 2016 році. Для окремих товарів (36 позицій) було передбачено застосування безмитних тарифних квот

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

(яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та альбуміни, інші). При цьому для м'яса свинини і птиці, грибів, яєць та альбумінів встановлено додаткові тарифні квоти (встановлюються додаткові обсяги експорту після того, як основна тарифна квота вичерпана). У свою чергу, Україна встановила тарифні квоти для 3 видів товарів (м'ясо свинини, м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці, цукор) та передбачила додаткові тарифні квоти для м'яса птиці та цукру.

Таблиця 1

Період, з якого передбачено скасування мит на промислову продукцію в рамках Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між ЄС та Україною*

<i>Експорт з України в ЄС</i>	<i>Імпорт в Україну з ЄС</i>
корисні копалини – 2019 р.	корисні копалини – 2023р.
хімікати – 2021р.	органічні хімікати – 2019 р.
добрива – 2023р.	добрива – 2019 р
вироби з дерева – 2021р.	гумові шини – 2021р.
взуття – 2021 р.	вироби зі шкіри – 2021 р.
вироби з міді – 2021 р.	текстиль – 2019 р.
автомобільний сектор – 2023 р.	автомобільний сектор – 2026 р.
алюмінієві вироби – 2023р.	

*Джерело: складено за даними [1].

Встановлення безмитних тарифних квот не означає заборону на експорт в ЄС понад квоти. Українські компанії можуть без обмежень постачати товари відповідної якості і понад тарифну квоту, проте ці обсяги підпадають під загальний режим імпорту. Тобто експорт в межах квоти обкладається митом 0%, експорт понад квоту – ввільним митом, визначеним Митним тарифом ЄС.

Для експорту в рамках режиму вільної торгівлі (нульові/зменшені мита) необхідно отримати сертифікат з перевезення товарів форми EUR.1, який видається митними

органами України, а для товарів, вартість яких не перевищує 6 000 євро – декларація походження товару.

Також для експорту до ЄС важливим є впровадження процедур, заснованих на принципах HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points), що надає підприємству змогу підвищити надійність і безпечність продукції, посилити її конкурентоспроможність. Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [5], HACCP мала б бути запроваджена: у 2017 році – на всіх молокозаводах, бойнях і інших підприємствах, де виробляють харчові продукти з непереробленими інгредієнтами тваринного походження; у 2018 – для виробників соків і цукерок; у 2019 – для власників усіх малих підприємств, які виробляють харчові продукти.

Щодо імпорту сільськогосподарської продукції в Україну з ЄС, то для невеликої кількості товарів передбачений перехідний період щодо зниження мит. Так, до 2026 року було передбачене мито на такі товари, як молочні продукти, яйця, цукор, тваринні олії та жири, які підлягатимуть обмеженому лінійному зниженню на 20-60%. Для України Угодою передбачено спеціальний механізм захисних заходів до 2031 року. Це означає, що Україні дозволено вводити надбавку на імпортне мито щодо окремих товарів, таких як сировина, насіння соняшнику та певні види металу, сталі та міді.

Отже, ПВЗВТ мала б забезпечити для багатьох промислових та аграрних товарів безмитний доступ на ринок ЄС і водночас запустити внутрішньодержавні процеси щодо врегулювання стандартів безпечності продукції, контролю на внутрішньому ринку.

Проте в реаліях зі скасуванням мит не відбулося форсування європейського ринку українськими товарами. Європейський Союз зберіг низку обмежень, які пояснюються вимогами антидемпінгового законодавства, захистом своїх виробників, зокрема фермерів, а також невідповідністю українських товарів

європейським стандартам якості та безпечності для споживачів. Ці вимоги суттєво різняться залежно від конкретного товару, але загалом можуть бути згруповані за такими напрямками: технічні вимоги; екологічні вимоги; вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. Крім того, до певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорти обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортних товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу.

Внаслідок обмежень збережено антидемпінгові мита на українську металургійну сировину і продукцію, встановлено мізерні квоти й «сертифікаційні» перепони при постачанні більшості видів нашого аграрного експорту. Згідно з Угодою у перехідний період, до 1 січня 2023 року, понад півтори сотні видів української промислової продукції в ЄС повинні обкладати митом.

Для деяких українських товарів, переважно фруктів та овочів, діяла система «вхідних цін», яка передбачає формування надбавки на ціну товарів українського експорту, якщо середньоевропейська ціна на цей товар є вищою (наприклад, якщо вартість української полуниці при ввезенні в ЄС становить 2 євро, а її середня ціна в Євросоюзі – 4 євро, то з метою вирівнювання цін встановлюється вимога для українського експортера сплатити 2 євро у вигляді надбавки (мита).

Для того, щоб мати можливість експортувати продукцію тваринного походження до ЄС, вона має походити із зареєстрованих потужностей або потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл в країні-експортері.

Першим кроком на шляху до отримання дозволу на експорт харчових продуктів тваринного походження до держав-членів ЄС є офіційне звернення України до Єврокомісії із запитом щодо необхідної документації для виходу на ринок ЄС окремих продуктів тваринного походження. Після цього Україна отримує

запитальник щодо можливостей експорту до ЄС, який представлений переліком питань щодо структури системи державного контролю та нагляду за безпечністю харчових продуктів.

Наступним кроком є проведення верифікаційного візиту інспекторами FVO з метою оцінки державного контролю та нагляду за безпечністю харчових продуктів. У разі отримання позитивних висновків експертів, Єврокомісія приймає Рішення про включення України до списку третіх країн, яким дозволяється експорт до ЄС окремих продуктів тваринного походження.

Після включення України до списку третіх країн, яким дозволяється експорт до ЄС окремих продуктів тваринного походження, заповнюються відповідні аплікаційні форми для схвалення підприємств, які надсилаються до Єврокомісії на розгляд.

Оператор ринку харчових продуктів, який має намір здійснювати експорт харчових продуктів до країн, які вимагають підтвердження центральним органом виконавчої влади відповідності процесу виробництва та/або обігу харчових продуктів вимогам законодавства країни призначення, зобов'язаний пройти процедуру затвердження експортних потужностей. Отже, незважаючи на безмитні можливості, експорт української харчової продукції суттєво обмежений саме нетарифними протекціоністськими бар'єрами.

Наразі ЄС є найбільшим торговельним партнером України, на якого торік припадало близько 40% від загального обсягу торгівлі України. Найбільше Україна експортує до ЄС чорні метали, руди, електромашини, олію та зерно.

Аналіз зовнішньоторговельного обороту України та Євросоюзу вказує на покращення експортних позицій України в абсолютних показниках завдяки дії Угоди про ПВЗВТ– порівняно з 2015 роком експорт зріс більш, ніж удвічі (з 13 до 26,8 млрд дол. США). Проте за рахунок зростання імпорту з ЄС не вдалося досягнути зрушень у торговельному балансі: якщо у 2015 році імпорт з ЄС переважав

на 2,3 млрд дол. США, до 2020 року розрив зростав аж до 4,9 млрд дол. США, а у 2021 р. сальдо торговельного балансу на користь ЄС становило 2,1 млрд дол. США (табл. 2).

Таблиця 2

**Товарообіг між Україною та ЄС у 2015-2021 роках,
млрд дол. США***

<i>Рік</i>	<i>Експорт з України в ЄС</i>	<i>Темп росту, %</i>	<i>Імпорт в Україну з ЄС</i>	<i>Темп росту, %</i>	<i>Сальдо</i>
2015	13,0	х	15,3	х	2,3
2016	13,5	103,8	17,1	111,8	3,6
2017	17,5	129,6	20,8	121,6	3,3
2018	20,2	115,4	23,2	111,5	3,0
2019	20,7	102,5	25,0	107,8	4,3
2020	18,6	89,9	23,5	94,0	4,9
2021	26,8	144,1	28,9	123,0	2,1

*Джерело: складено за даними [6].

Такі диспропорції обумовлені нетарифними обмеженнями щодо постачання продукції українськими товаровиробниками. До прикладу: безмитні квоти на значну кількість аграрної продукції, як правило, вичерпуються вже в перші дні нового року, а Польща та Угорщина застосовували обмежувальні заходи щодо товарів українського походження всупереч умовам угоди про асоціацію та ПВЗВТ.

З огляду на перевагу європейського імпорту в співвідношенні з українським експортом у Євросоюз в українських виробників цілком логічно виникає запит на формування таких політик сприяння бізнесу, які дозволять їм розвивати експортні можливості і не втратити український ринок.

Війна в Україні пришвидшила вирішення питання лібералізації експорту з України в ЄС. Так, першою (26 квітня 2022 р.) достроково скасувати всі мита і квоти на продукцію українського виробництва вирішила Велика Британія (за умовами двосторонньої Угоди про вільну торгівлю це мали зробити не раніше 1 січня 2023 року). Щорічні темпи зростання експорту до

Великої Британії — одні з найвищих в українській міжнародній торгівлі, проте експорт з України в Сполучене Королівство у 2021 році, незважаючи на зростання на 57%, становив лише близько 2,2 млрд дол. США [7] (до прикладу: експорт Польщі –14–16 млрд дол. США щороку; загальні щорічні обсяги імпорту до Великої Британії з усього світу оцінюють у 600-700 млрд дол. США, тобто частка України становить близько 0,3%).

Услід за Британією рішення щодо лібералізації торговельних відносин прийняла і Рада ЄС – з 4 червня 2022 р. протягом одного року призупинено:

- усі тарифи згідно з Розділом IV Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, встановлені ПВЗВТ, які ще не були лібералізовані;
- стягнення антидемпінгових мит на імпорт з України;
- застосування усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції;
- застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів.

Звичайно, таке рішення сприятиме розширенню виходу українських промислових і аграрних підприємств на ринки ЄС та Сполученого Королівства. Завдяки скасуванню ввізних мит і тарифних квот український бізнес в перспективі матиме змогу збільшити експорт товарів з високою доданою вартістю. Йдеться, насамперед, про продовольчі товари (борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо).

Проте залишається відкритим питання скасування нетарифних бар'єрів, адже в рішенні Ради Європейського Союзу немає конкретики щодо цього. Це наразі є суттєвим обмежувальним фактором до поживлення експорту продукції з України в Європу, а тому потребує перегляду стосовно скасування чи суттєвого спрощення (якщо курс на лібералізацію умов торгівлі є реальним, а не декларативним).

Глобальною проблемою, яка суттєво обмежує експортні можливості України, є складнощі логістики, які обумовлені війною України з росією та блокуванням портів російськими військами. Наразі зусилля Уряду та бізнесу спрямовані на побудову альтернативних логістичних шляхів через західні кордони країни, однак ці можливості обмежені через переавантаження залізничних та автошляхів через експорт, головним чином, зернових культур, обсяги яких у нас найбільші. Тому для оптимізації вигод від нової лібералізації умов торгівлі з ЄС та Британією Україні доцільно зосередитися на експорті товарів, які мають більшу ціну при меншій вазі. Враховуючи лідерство України (8 місце) в рейтингу технологічних навичок за висновками Global Skill Report 2022 [8], непоганою перспективою для нашої економіки став би експорт високотехнологічної продукції.

Щодо заходів з лібералізації торговельних відносин з боку нашої держави, то позиція Міністерства економіки свідчить, що Україна готова у відповідь на тимчасову повну лібералізацію торгівлі з боку ЄС скасувати мита на європейські товари. Крім того, вже з 1 квітня 2022 року на період воєнного стану діють норми щодо спрощеного декларування та звільнення від сплати ПДВ і ввізного мита на товари, які ввозяться платниками єдиного податку 1-3 груп та не є платниками ПДВ (не стосується алкоголю, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах), а також звільнено від сплати ПДВ, мита та акцизного податку громадян, які ввозять в Україну автомобілі легкові, кузови до них і причепа, мотоцикли, а також транспортні засоби для перевезення вантажів, 10 осіб і більше.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Після набрання в 2016 році чинності Угодою про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС торговельні відносини між сторонами так і не стали рівноправними. Аналіз зовнішньоторговельного

обороту України та Євросоюзу вказує на постійну диспропорцію обсягів експорту-імпорту на користь ЄС. Зазначене обумовлено продовженням застосування як тарифних, так і нетарифних обмежень щодо українських товарів.

Війна в Україні пришвидшила вирішення питання лібералізації торговельних відносин між Україною, ЄС та Великою Британією. З одного боку, Україна потребує підтримки в боротьбі з агресором (в т.ч. і економічної), а з іншого – обмежені можливості щодо експорту продовольчих товарів з України, обумовлені блокуванням портів та порушенням логістики, засвідчили важливість України як партнера у забезпеченні продовольчої безпеки як Європи, так і світу. Зазначене послугувало чинником пришвидшення до скасування митно-тарифних обмежень європейськими країнами.

Наразі залишається відкритим питання застосування обмежуючих інструментів нетарифного регулювання зовнішньоторговельної політики Європейським Союзом та Великою Британією, а тому перспективи наукових досліджень полягають у подальшій комплексній оцінці реалій лібералізації торгівлі між країнами.

Список використаних джерел:

1. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf#page=1612 (дата звернення: 20.08.2022).

2. Брензович К. С., Машкара-Чокнадій В. В. Динаміка розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС в рамках дії зони вільної торгівлі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск № 30. С. 14–19.

3. Власенко Л. В. Комплементарність торгівлі України та країн європейського союзу як індикатор успішності євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9070> (дата звернення: 20.08.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.77

4. Ерфан Є. А., Заяць М. Т. Оцінка впливу факторів зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво між країнами ЄС та Україною. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7913> (дата звернення: 20.08.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.92

5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (дата звернення: 20.08.2022).

6. Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 20.08.2022).

7. Україна та Велика Британія скасували експортні мита та торговельні квоти. *ZN.UA*. 05.05.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-ta-velika-britanija-skasuvaii-eksportni-mita-ta-torhovelni-kvoti.html> (дата звернення: 20.08.2022).

8. Україна увійшла до першої десятки країн в рейтингу технологічних навичок Global Skill Report. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3508245-ukraina-uvijsla-do-desatki-krain-v-rejtingu-tehnologicnih-navicok.html> (дата звернення: 20.08.2022).

References:

1. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf#page=1612 (Accessed 20 September 2022).

2. Brenzovych, K.S., Mashkara-Choknadij, V.V. (2020). Dynamics of foreign trade development between Ukraine and the EU in the framework of free trade area. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University]*, vol. 30, pp. 14–19 (in Ukr.).

3. Vlasenko, L.V. (2021). Complementarity of trade between Ukraine and European Union as an indicator of advancement of European integration. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*, vol. 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9070> (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).

4. Erfan, Ye.A., Zaiats', M.T. (2020). Assessment of the impact of free trade zone factors on cross-border cooperation between EU countries and Ukraine. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*, vol. 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7913> (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (1997). *On the basic principles and requirements for food safety and quality*, Law of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).

6. State Statistics Service of Ukraine (2022). Ukraine's foreign trade in goods with EU countries. Economic statistics. Foreign economic activity. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).

7. ZN.UA (2022). Ukraine and the United Kingdom have abolished export duties and trade quotas. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-ta-velika-britanija-skasuvaii-eksportni-mita-ta-torhovelni-kvoti.html> (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).

8. Ukrinform (2022). Ukraine is among the top ten countries in the Global Skill Report. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3508245-ukraina-uvijsla-do-desatki-krain-v-rejtingu-tehnologicnih-navicok.html> (Accessed 20 September 2022) (in Ukr.).